

ÉLŐVILÁG - ÉLŐ TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A Balaton Régió északi részén és hozzá kapcsolódóan a Kis-Balaton a Magyarországi természeti értékekben különösen gazdag tájegysége. Ez a gazdagság jórészt abból ered, hogy az alföldi területek erdőssztyepp növényzete és a középhegység zárt lomberdő vegetációja az országban egy délnyugat-északkelet irányú, viszonylag keskeny peremhegy vonulatban találkozik egymással, s e találkozási zóna mindkét növényzeti típus társulásainak, növényeinek és állatainak élőhelyet nyújt erősen mozaikos elrendeződésben. Ez a peremhegyvonulat azért is nevezetes, mert a jégkorszak alatt a délies lejtőkön számos növény- és állatfaj izolálódva itt önálló, endemikus fajjá fejlődött, ezek a csak Magyarországon található fajok ma is jellemzik ezt a vidéket.

Tovább színesíti a Balaton-felvidék élővilágát, hogy két nagy flóratartomány - a pannóniai és a nyugat-balkáni - találkozik itt és számos délies flóraelem a Földközi-tenger felől terjedve a Balaton-felvidéki hegyeken éri el területének északi határát.

Mindezek az okok egy szinte páratlanul gazdag flóra kialakulásához vezettek. A Régió területén 10 fokozottan védett növényfajt találtak meg a hazai 48-ból (cifra kankalin, lisztes kankalin, cselling, légybangó, poszméhangó, pókbangó, mocsári kardvirág, adriai sallangvirág, tátorján, gyapjas gyűszűvirág). Ezekon kívül kb. 200 védett növényfaj található meg a területen.

A zonális vegetáció mellett igen jelentős a szerepe a lokális víz- és talajviszonyoktól függő növényzetnek, élőhelyeknek is. A Balaton-felvidékkal szervesen összefüggő Kis-Balaton nádrengetege és Európa-hírű madárvilága, a Balaton szegélyének gazdag hínárnövényzete, nádasai még tovább gazdagítja a védendő értékeket. Az azonális növényzeti típusok közül külön kiemelendők a lápok, láprétek, amelyek jégkori maradványnövényeket, unikális botanikai és zoológiai ritkaságokat őriznek.

Balaton

Ez a mérsékelt meleg és mérsékelt száraz, a parti és a feltöltődő részein nádasokkal és síklápokkal keretezett sekély tómedence értékes növény- és állatvilággal rendelkezik. Az alábbi élőhelyek különböztethetők meg: nyílt víz, fenék, nádas és vízpart, éles határ azonban köztük nem vonható. A nyílt vízi életközösségekre a plankton-szervezetek a legjellemzőbbek. Egyesek aljazaton, mások a nádszálak bevonatán, kövek, műtárgyak felületén élnek. A tó üledékéből és vízből leírt fajok, illetve taxonok száma algákból eléri az 1400-t (pl.: fecskemoszat, vörösmoszat, fonalas kékalga). A vízben gyakoriak a különböző hínártársulások, hínarasok. Elterjedtebb fajaik pl. a bojtos békalencse, a rucaöröm, a békaliliom, a kanadai átokhínár. A tó parti zónájában az elmúlt évezredek alatt változó nagyságú és változatos fajösszetételű nádasok (sásokkal, gyékényfélékkel) alakultak ki, amelyek a különböző emberi beavatkozások - pl. lecsapolások miatt - hol kisebb, hol nagyobb területtel bírtak. A tó nádasainak összterülete manapság nem éri el 1100 hektárt, de a nádasoknak mégis jelentős a természet- és környezetvédelmi, valamint a tájképi és gazdasági szerepe (pl. a szárazföld és víz határán ún. szegélytársulás alakul ki; fontos élőhely (növény, madár, hüllő, kétéltű, stb.); fontos táplálkozóhely; jó „partvédő mű”: véd a hullámtól, szélétől, elhabolás ellen; a szárazföld felől jó „biofilter”: a szárazföld felőli stresszek ellen, megközelítés ellen véd, az eutrofizálódás sebességét csökkenti, a nád gazdaságilag értékesíthető stb.). A part menti még természetes állapotúnak tekinthető területeken, nádasokban védett növények is élnek. Ezek közül feltétlenül említést érdemel a gázló, a lápi boglárka és különböző orchidea-fajok jelenléte.

A Balaton állatvilága is nagyon gazdag, a mai ismeretek szerint a tóban és közvetlen környezetében mintegy 1360 állatfaj él. Mikroszkópikus méretű állatok tömegesen fordulnak elő a vízben – állati vagy zooplanktonot alkotva (kerekesférgek, levéllábú- evezőlábú rákok). Az iszapos fenék jellegzetes tagjai a különböző puhatestűek (pl. tavi- és festőkagyló) és férgek. A tó és öbleinek rovarfajai közül kiemelhető néhány védett szitakötő: pl. a nádi acsa, a lápi acsa és az útszéli szitakötő. A szitakötő ragadozó lárvája fejlődése során vizibolhát, halivadékot, békaporontyot fogyaszt. A vízfelszín lakója a molnárka. A bogarak közül a feketejegyű nádfutó jelent különösen nagy értéket. A Balatonban mintegy 41 halfaj ismert. A leghíresebb közülük a fogassüllő, amely a köves tófenéken érzi jól magát. Jellemző halfajok továbbá a ponty, a csuka, a garda, a harcsa, a dévérkeszeg. A meder és a parti zóna jelentős számú kétéltűnek és hüllőnek is otthont jelent (pl. vöröshasú unka, levelibéka, kockás sikló, mocsári teknős, stb.). Kevesek előtt ismert a tény, hogy a Kis-Balaton mellett Balaton is a Ramsari Egyezmény védelmét élvez a téli időszakban. (Ez az Egyezmény a nemzetközi jelentőségű vadzajok védelmével foglalkozik.) Ez az oltalom nem véletlen, hiszen mintegy 200 madárfajnak jelent költő- és táplálkozóhelyet a Balaton továbbá a vonulási időszakban és télen pihenőhelyet (pl. tőkés réce, barátréce, kerceréce, szárcsa, stb.). A nádvilág jellemző fajai a nádi poszáta és a „szúnyogirtó” nádi rigó. A magas partok falába vájja odúját a gyurgyalag és a parti fecske. A gémfélék közül a szürke gém gyakori madár, vörös gém és a kanalas gém ritkán látható. A tó illetve nádasai az emlősök számára is fontos élőhelyet jelentenek egészen az apró gerinctelenekre vadászó cickányoktól, a halat zsákmányoló vidrán át, a víz felett csapongva repülő-vadászó denevérekig.

A talajbaktériumok és a föld alatti állatvilág gazdagsága kulcsszerepet játszik a Balaton és térsége egész ökoszisztémájának a szabályozásában. A világ biológiai sokféleségének nagy része a föld alatt rejtőzik, és e sokszínűség csökkenése jóval jelentősebb hatást gyakorolhat az emberek életére is, mint egyes felszíni élőlények eltűnése.

Invazív fajok

Az invazív fajok súlyos és egyre növekvő veszélyt jelentenek a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet honos biológiai sokféleségre. Az idegenhonos özőnfajok olyan fajok, amelyek azt követően, hogy emberi tevékenység révén természetes elterjedési területük ökológiai határain túlra kerültek, életben maradnak, szaporodnak és elterjednek, ami negatív hatásokat gyakorol új élőhelyük ökológiájára, valamint komoly gazdasági és társadalmi következményekkel jár. Az idegenhonos özőnfajok jelentős hatással vannak a biológiai sokféleségre, amely csökkenésének és a fajok kihalásának egyik fő, egyre jelentősebbé váló okát képviselik. A társadalmi és gazdasági hatásokat illetően az idegenhonos özőnfajok betegségek közvetítői vagy egészségügyi problémák (például asztma, bőrgyulladás és allergiák) közvetlen okozói lehetnek. Kárt okozhatnak az infrastruktúrában és a szabadidős létesítményekben, megnehezíthetik az erdészeti tevékenységet, vagy mezőgazdasági, halászati károkat okozhatnak. Néhány legjelentősebb invazív növényfajok közül: zöld juhar (*Acer negundo*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), közönséges selyemkóró (*Asclepias syriaca*), süntök (*chinocystis lobata*), keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*), japán, cseh és szahalini óriáskeserűfű (*Fallopia japonica*, *F. ×bohemica*, *F. sachalinensis*), amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*), fehér akác (*obinia pseudoacacia*).